

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

Marta Jurenić

**SCENSKA LUTKA KAO SUODGOJITELJ U RADU S DJECOM VRTIČKOG
UZRASTA**

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

Preddiplomski sveučilišni studij ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

**SCENSKA LUTKA KAO SUODGOJITELJ U RADU S DJECOM VRTIČKOG
UZRASTA
ZAVRŠNI RAD**

Predmet: Lutkarstvo

Mentor: dr. sc. Maša Rimac Jurinović

Student: Marta Jurenić

Zagreb, lipanj 2022.

SAŽETAK

Lutka kao suodgojitelj ima jako važnu ulogu u odgoju i razvoju predškolskog djeteta. Pomoću lutke dijete ulazi u neki novi i drugačiji svijet te budi i razvija svoju maštu, talente i interese. Također, lutka pomaže djetetu da *pobjegne* u imaginarni dramski svijet i na taj način isproba, u sigurnim uvjetima, neke životne situacije. Upravo simbolička igra s lutkom u djeci budi kreativnost što je bitno za razvoj njihovih emocija i sposobnosti. Djeca uz lutku, ako je kvalitetno korištena, mogu razvijati i osnaživati razne kompetencije kao što su: samostalnost, samopouzdanje, poticanje mašte, kreativnosti itd. (Ivon 2005, 2010). Predmet ovog istraživanja je ispitivanje učestalosti i važnosti korištenja lutke u svakodnevnom radu odgojitelja. Ispitanici su odgojitelji više županija Hrvatske, a rezultati istraživanja su pokazali koliko su odgojitelji svjesni važnosti lutke u odgoju i obrazovanju djece predškolske dobi i ostvarivanju svojih ciljeva s djecom. Lutka u radu s djecom može pomoći pri lakšoj komunikaciji, njihovom bržem i lakšem otvaranju odgojiteljicama, drugoj djeci i svijetu općenito, smatraju ispitanici. Lutke kojima se odgojitelji najčešće koriste su ginjol lutke i stolne lutke, a koriste ih upravo kao pomoćno sredstvo za bolju i lakšu komunikaciju s djecom i za podizanje kulturne svijesti djece. Također, istraživanje je pokazalo kako lutka u radu s djecom uvelike pomaže razvoju njihovog govora i izražavanja emocija. Prema rezultatima istraživanja odgojitelji se lutkom koriste u radu s djecom čak više puta tjedno, što nam pokazuje da odgojitelji smatraju da je lutka bitan dio njihovog rada sa djecom i od velike pomoći, a možemo čak i zaključiti da ju smatraju suodgojiteljem.

Ključne riječi: emocije, obrazovanje, razvoj, svijest

SUMMARY

As a co-educator, the puppet has a very important role in the upbringing and development of the preschool child. With the help of a puppet, the child enters another world and awakens and develops his imagination, talents and interests. Also, the puppet helps the child to escape into the imaginary dramatic world and thus get through some life situations more easily. It is the symbolic play with a puppet that awakens creativity in children, which is important for the development of their emotions and abilities. Children with a puppet, if used properly, can work on the development of various competencies such as: independence, self-confidence, stimulating imagination and creativity, a positive image of themselves and many others. How well the puppet will be presented and revived on stage depends on how it will be animated, so it is important that the adult animator revives the puppet and presents it in the best possible light. The subject of this research is to examine the frequency and importance of using a puppet in the daily work of educators. The respondents are educators from Zagreb County, and the results of the research showed how much educators are aware of the importance of the doll in the upbringing and education of preschool children and achieving their goals with children. Research has shown that educators make extensive use of puppets in their work. A puppet in working with children can help in easier communication with children and their faster and easier opening, both to other children and to the world in general. According to the research, puppets that educators most often choose are guinol dolls and table dolls, and they use them as an aid for better and easier communication with children and for raising children's cultural awareness. Also research has shown that a doll in working with children greatly helps to develop their speech and expression of emotions. The research is showing us that educators use the doll to work with children several times a week, which shows that educators consider the doll an important part of their work with children and very helpful, and we can even say that they consider it a co-educator.

Key words: awareness, development, education, emotions

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. O LUTKARSTVU	2
2.1. Tipovi scenskih lutaka	3
2.1.1. Marionete.....	3
2.1.2. Ginjol lutke.....	4
2.1.3. Zijevalice	5
2.1.4. Javajka	5
2.1.5. Gigantske lutke.....	6
2.1.6. Lutke sjena / kazalište sjena	7
2.1.7. Lutke trikovi ili crno kazalište.....	7
2.2. Lutkarska animacija	8
3. LUTKE U DJEČJEM VRTIĆU	10
3.1. Dijete i lutka	10
3.2. Odgojitelj i lutka.....	13
3.3. Načini upotrebe lutke u dječjem vrtiću	16
3.4. Kako lutka može postati suodgojitelj	17
4. ISTRAŽIVANJE	20
4.1. Cilj istraživanja i hipoteza	20
4.2. Instrument istraživanja	20
4.3. Uzorak	21
5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	22
7. RASPRAVA.....	28
9. LITERATURA	30
10. SADRŽAJ SLIKA, GRAFIKONA I TABLICA.....	31

1. UVOD

Jedna od glavnih uloga odgojitelja u razvoju djeteta, prema mojem mišljenju, je zadovoljavanje njegovih potreba te poticanje razvijanja socio-emocionalnoga, govornoga, spoznajnoga i motoričkoga razvoja. Djeca predškolske dobi najlakše ostvaruju komunikaciju i s djecom i s odraslima tijekom igre i na taj način odašilju odgojiteljima signale kako bi oni uspješnije i točnije zadovoljili njihove potrebe. U ovom radu odlučila sam istražiti koliko je u tom procesu korisna lutka i koliko je često odgojitelji koriste. Lutka može biti od velike pomoći jer dijete na nju gleda kao na prijatelja. Na samome početku ovoga rada nalazi se teorijski uvod u kojem detaljno opisujem određene tipove lutaka koje se koriste u vrtićima te njihove posebnosti. Svako dijete ima svoju najdražu plišanu igračku koja mu pomaže u prevladavanju teških trenutaka i situacija, a u radu prikazujemo da ta najdraža igračka i *osoba* od povjerenja može biti i lutka. Također, lutka može biti odgojitelju od pomoći u stvaranju sigurnoga ozračja i poticanju djece u izražavanju osjećaja što isto prikazujem u nastavku rada, isto kao i načine na koje sve odgojitelju lutka može biti od pomoći. Kao budući odgojitelj shvaćam kolika je važnost lutke u odgojno-obrazovnom procesu i koliko ona pomaže i samoj djeci, a i odgojitelju. Upravo iz navedenih razloga odlučila sam se istražiti što o lutki kao suodgojitelju misle moji iskusniji kolege. Podatke sam prikupila pomoću anketnog upitnika (ispitivala sam učestalost uporabe lutke u odgojno-obrazovnome procesu, načine na koje se koriste lutkom i s kojim ju ciljem rabe). Cilj rada bio je utvrditi koliko je lutka zapravo prisutna u odgoju djece te saznati kako važnost lutke u odgojno-obrazovnom radu promišljaju odgojitelji.

2. O LUTKARSTVU

M. Županić Benić (2009) u knjizi *O lutkama i lutkarstvu* naglašava kako lutkarstvo objedinjuje glazbeni, likovni, plesni, dramski i književni izraz pa samim time nudi djeci i odraslima bezbroj mogućnosti za kreativno izražavanje. V. Pokrivka (1978) lutkarstvo opisuje kao granu scenske umjetnosti koja je najbliža djeci jer je lutkarska forma pogodna za prikazivanje bajki, čudesnih prizora i fantastike. Lutku kao lutku oživjet će glumac lutkar, a ona će živjeti na sceni kad je kreiramo, animiramo te odaberemo temu sukladno dobi djeteta, smatra Pokrivka (1978). Bit lutkarstva prema Pokrivki (1978) je oživljavanje nežive materije preko samog lutkara, a navodi i to da su kazalište lutaka i kazalište živih glumaca slični jer oba oblika dramskog izražavanja imaju tri osnovna uvjeta za kazalište, a to su: dramsko djelo, izvođači i publika, mnoštvo kazališnih termina i pojmova.

Također, Pokrivka (1978) smatra da je neprihvatljivo posuđivati i stvarati lutkarske predstave iz živog kazališta zato što je lutka sama po sebi oblikovana za svoju ulogu, što znači da lutkarske predstave vežu radnju i način izvedbe prema lutki, lutka određuje smjer predstave, dok u živom kazalištu glumce prilagođavaju radnji i scenografiji. Pokrivka (1978) napominje kako lutka nikada ne mijenja mimiku lica, dok se glumac upravo njome koristi kako bi izražavao emocije, dok lutka to postiže svojim pokretima koji ponekad znaju biti nezgrapni i grubi, ali upravo njima lutka na sceni dobiva toplinu i draž.

Svijet lutaka, Pokrivka (1978) opisuje kao svijet poezije, humora, satire i fantastike, svijet koji ne radi razliku između životinja i ljudi ili biljaka i predmeta. Svijet lutaka je svijet mašte, koji je izmišljen i satkan od fantazije, navodi Pokrivka (1978), a lutka kao sama lutka nema granice, ona može letjeti, životinje u lutkarskom svijetu mogu govoriti, mogu se smanjivati, nestajati, biljke naočigled rastu, drveće pleše i razne druge stvari koje u stvarnom svijetu nisu moguće. Pokrivka (1978) naglašava da lutkarstvo može skrivati duboke istine o čovjeku i svemu oko njega, ali s druge strane može biti prožeto besmislenošću.

Županić Benić (2009) smatra da je važno da lutka bez lutkara ne predstavlja ništa, nego formu koja se oblikom približava živom biću, a tek kada lutkar sraste s tom lutkom ona oživljava. Ako lutkar ne sraste s lutkom, ona na pozornici postaje blijeda i nemoćna.

Ako osmišljavamo predstavu i miješamo više različitih vrsti lutaka, moramo imati opravdanje za takvu odluku. Županić Benić (2009) navodi da na taj način možda želimo jasno odvojiti

dva svijeta, a ako ne postoji opravdani razlog za miješanje lutaka najbolje je držati se pravila jednostavnosti i koristiti se jednom vrstom lutaka.

2.1. Tipovi scenskih lutaka

Scenske lutke oduvijek se pojavljuju u različitim oblicima, a podjelu možemo vršiti prema položaju animatora, načinu upravljanja i obliku lutke. Lutke prema položaju animatora dijelimo a) animator ispod lutke, b) animator iznad lutke i c) animator je iza ili sa strane, navodi L. Kroflin (2020). Autorica knjige *Duša u stvari* također navodi da lutke prema načinu upravljanja dijelimo na lutke kojima se upravlja izravno, neizravno i kombinirano. Kroflin (2020) navodi kako su ginjol, zijevalice i prstne lutke upravljane izravno jer su smještene na ruku animatora. Kod štapnih lutaka i marioneta dolazi do neizravnog upravljanja zbog konaca i štapa koji su dio lutke i pomoću njih se upravlja. Kroflin (2020) nudi još jednu podjelu prema volumenu, odnosno obliku, a mogu biti plošne lutke ili punog volumena. Navest ću i objasniti različite vrste lutaka, a zatim ćemo u rezultatima istraživanja vidjeti i koje lutke od navedenih se najčešće koriste u radu s djecom u vrtićima.

2.1.1. Marionete

Marionete su lutke koje imaju dugu povijest iza sebe, od Grka, Rimljana i Egipćana pa sve do današnjih dana. Pokrivka navodi u knjizi *Dijete i scenska lutka* (1978) kako su ove lutke animirane šipkom koja je povezivala glavu, ruke, noge i tijelo i na taj način se dobivao doživljaj hodanja, a s vremenom marionete više nisu imale šipku koja ih je pokretala već konce koji su pokretali i upravljali rukama i nogama, uz to svi ti konci bili su pričvršćeni za takozvani kontrolnik, odnosno drveni nosač. U profesionalnom kazalištu jedna marioneta može imati i do 30 konaca (Pokrivka 1978) Zbog svega navedenog marionetama je vrlo teško upravljati, stoga se vjerojatno ne koriste često u radu s djecom mlađe dobi ili se koriste neke jednostavnije inačice ove lutke. Marionete se sastoje od glave, trupa, ruku i nogu te podnose više teksta od ručnih lutaka (Pokrivka 1978). Prema M. Županić Benić (2009) marioneta je vrsta metafore za čovjeka jer on kao i lutka ovisi o nekome tko upravlja njime odozgo. Osobno u svom radu sa djecom u vrtiću, gledala bih da što više koristim ovu vrstu lutaka upravo zbog njihove veličine te samim time smatram da se djeci lakše povezati sa lutkom koja je skoro velika kao i oni sami. Smatram da bi ju na taj način gledali kao jednu od njih.

Naravno, s obzirom na to da se radi o jednoj od najkompleksnijih lutaka, za djecu i s djecom u vrtiću izrađivala bih jednostavnije tipove ovih lutaka.

Slika 1, lutka marioneta

Izvor: <https://nova-akropola.com/lijepe-umjetnosti/umjetnost/lutke-i-marionete-podrijetlo-simbolika-i-povijest/>

2.1.2. Ginjol lutke

Ginjol lutke Pokrivka (1978) naziva predstavnicima ručnih lutaka, a lutkar animator ginjol lutke, lutku navlači na ruku poput rukavice. Na kažiprst stavi glavu lutke, na srednjem ili malom prstu ima jednu ruku lutke, a na palcu drugu ruku. Ginjol lutka se sastoji od glave i vrlo jednostavnog tijela koje je napravljeno od košuljice preko koje se nalazi odjeća lutke te ova vrsta lutaka uglavnom nema noge, a ako ih i ima, noge se prebacuju preko paravana prema publici (Pokrivka 1978). Ova vrsta lutka pogodna je za svakodnevno igranje djece sa lutkom jer može biti dio dramskog odijela u sobi, te bi djeca na taj način imala konstantan pristup ginjol lutkama koje su najpogodnije za slobodnu igru djece i ja bih ovu vrstu lutaka sigurno držala stalno dostupnom u jednom od centara u grupi.

Slika 2, ginjol lutka

Izvor: <http://www.pjetlic-zlatokrijestic.com.hr/galerija/>

2.1.3. Zijevalice

Županić Benić (2009) pojašnjava: „Zijevalica se također navlači na ruku, samo s razlikom u tome što animatorova ruka iznutra otvara i zatvara lutkina usta“ (Županić Benić 2009: 11). Zijevalice se koriste ako je u predstavi puno teksta. Zijevalice su jako popularne u kazalištu lutaka upravo iz razloga što mogu otvarati usta što gledateljima daje dojam da stvarno govore, navodi Županić Benić (2014).

O lutkama zijevalicama sam sličnog mišljenja kao i za ginjol lutke, a to je da bih se trudila imati ih dostupne djeci u svakom trenutku, upravo jer se njima najlakše koristiti djetetu u slobodnoj igri.

2.1.4. Javajka

Javajke su lutke koje nazivaju predstavnikom lutaka koje se animiraju na štapu (Pokrivka 1978). Ova lutka potječe s otoka Jave. Kina i Japan ističu se kao zemlje koje vole koristiti ove lutke u lutkarskom svijetu. Pokrivka (1978) smatra da je lutka u originalu izrađena cijela od drveta te joj tijelom prolazi dugačak štap koji pokreće glavu, dok ruke imaju zglobove na mjestima ramena, lakta i šake te se pokreću pomoću dva štapa pričvršćena za šake.

Danas su javajke malo drugačije. Iznutra je veća šipka koja bolje pokreće glavu i tijelo. Ruke više nemaju tri para zglobova i sada imaju čelične žice umjesto štapova. Javajkino tijelo sačinjeno je od košuljice, slično kao kod ginjol lutke, osim što je javajka nešto izduženija (Pokrivka 1978). Javajke se koriste iznad pozornice koja je u visini animatora (Županić Benić 2009).

Javajku bih koristila samo u planiranoj aktivnosti ili predstavi u kojoj bi djeca skupa sa mnom animirala lutku jer je rukovanje ovom vrstom lutke teže za dijete, nego što je rukovanje ginjol lutkom ili zijevalicom.

Slika 3, lutka javajka

Izvor: http://tilla.mdc.hr/Tilla_Umjetnicka_Zbirka_Eksponat.aspx?cat=1&id=994

2.1.5. Gigantske lutke

Još jedna vrlo zanimljiva vrsta ručnih lutaka naziva se gigantske lutke. Ako se odjevaju tako da se navlače na glavu nazivamo ih naglavne lutke. Ova je vrsta lutaka najprikladnija za vanjski prostor, karnevale i ulice gradova (Pokrivka 1978). Županić Benić (2014) navodi kako su gigantske lutke jedinstvene upravo po svojoj veličini koja ih izdvaja iz prostornog okruženja.

Također, Županić Benić (2009) ističe kako „Gigantska lutka nastaje kada glumac odvoji masku od svoga lica i stavi ju na štap. Tada maska postaje lutka jer je odvojena od glumčeva tijela i osvaja prostor pokretom svojstvenim samo sebi“ (Županić Benić 2009: 116).

Gigantske lutke u vrtićkom svijetu mogu se koristiti u slučaju povorke za maskenbal ili nekih većih godišnjih priredbi koje bi u ovom slučaju bile u prostoru dvorišta ili nekom drugom vanjskom prostoru.

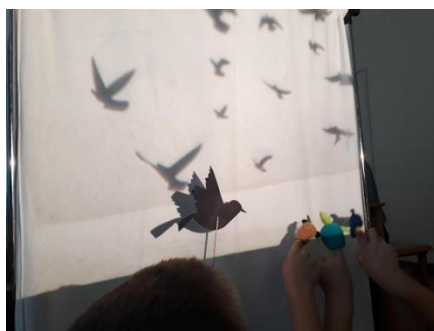
Slika 4, gigantska lutka zmaj

Izvor: https://sh.wikipedia.org/wiki/Kineska_nova_godina

2.1.6. Lutke sjena / kazalište sjena

Lutke sjena su zapravo u knjizi Pokrivke *Dijete i scenska lutka* (1978) opisane kao praoblik filma. To su najčešće male siluete od kože, prozirne i ukrašene bojom. Pokrivka (1978) navodi da u igri s tim lutkama odajemo dojam oživljenog vitraja. Lutke sjene su najčešće u povijesti ili tradicijskom lutkarstvu napravljene od kože ili pergamenta, znaju biti i od papira, a u novije vrijeme izrađuju ih i od plastičnog materijala (Pokrivka 1978).

U radu sa djecom ova vrsta lutaka može biti vrlo zanimljiva i poticajna za djecu rane dobi.

Slika 5, kazalište sjena

Izvor: <https://kat-os-jpavlisic.hr/nastava/izvannastavne-aktivnosti/kazaliste-sjena/>

2.1.7. Lutke trikovi ili crno kazalište

Lutke trikovi su namijenjene za tzv. crno kazalište. Mogu se napraviti od raznih materijala i predmeta. Trik-lutke kako ih naziva Pokrivka (1978) mogu biti obični kišobrani, metle, torbe i sl. Mogu poprimati oblik marionete, ali ne moraju se uvijek animirati koncima. Ovakvu lutku mogu animirati čak i tri animatora odnosno lutkara. Pokrivka (1978) navodi kako crno kazalište upotrebljava sredstva svih lutkarskih tehnika. U predstavama s trik-lutkama cijela pozornica prekrivena je u crno, lutkari su obučeni u crno, samo im je ostavljen prostor za oči,

a lutke su osvijetljene (Pokrivka 1978). Ova vrsta kazališta može se koristiti i u klasičnoj lutkarskoj predstavi za predstavljanje snova likova i slično, navodi Županić Benić (2009).

Pomoću ovih lutaka djeca mogu razvijati svoju maštu, takav oblik igre im je blizak, a samo crno kazalište bi za djecu bilo sasvim drugačije iskustvo i doživljaj.

Slika 6, crno kazalište

Izvor: <http://readme.readmedia.com/John-Tartaglias-ImaginOcean-Swims-into-Potsdam-on-Jan-8/3191653>

2.2. Lutkarska animacija

„Suština lutkarske animacije već je u samoj riječi *anima*, što na latinskom znači duša.“

(Pokrivka 1978: 15)

Prema Kroflin (2020) animacija je kazalištu lutaka ključni pojam. Glagol *animare* odnosno na hrvatskom animirati, znači udahnuti dušu stoga animacija lutki daje dušu i oživljava je. Lutka za igru i kazališna lutka prema Kroflin (2020) dvije su različite stvari upravo zbog same animacije, koja kod kazališne lutke mora biti unaprijed isplanirana od strane animatora koji mora znati svaki budući pokret lutke. Kroflin (2020) navodi kako Luko Paljetak animatora naziva *dušodavcem*, upravo iz razloga što smatra da je lutka živa tek kada je animator oživi.

Kako bi lutka oživjela na pozornici, treba joj *udahnuti dušu*. Najvažniji scenski element, dio animiranja i oživljavanja nežive materije je pokret kako navodi Pokrivka (1978). Kako bi se lutku animiralo potrebno je poznavati njezine mogućnosti i granice. Pokrivka (1978) objašnjava da postoje osnovna pravila, ili abeceda kako ju je ona nazvala, za svaki tip lutke. Za dobru lutkarsku animaciju potrebno je biti najuže povezan s karakterom lutke, trenutnim događanjem na sceni i općim stilom predstave.

Loša animacija se događa kada je stilizirana lutka animirana naturalistički. Stilizirana lutka mora stilizirano biti i animirana. Jako je važno i da lutkar prepozna specifičan ritam pokreta lutke koji je karakterizira kao scenski lik (Pokrivka 1978).

3. LUTKE U DJEČJEM VRTIĆU

3.1. Dijete i lutka

Igra kod djece dolazi kao vrsta izražavanja, komuniciranja i zabave. Djeca se ne igraju kako bi razvijala svoje sposobnosti, ali kroz igru postižu baš to. Igra je za H. Ivon (2010) kod djece zadovoljavanje potreba za nekom aktivnosti. Sastavni dio igre su upravo emocije koje dijete razvija tijekom igre. Prema Ivon (2010) najvažniji oblik igre je imaginarna igra, odnosno igra mašte, zato što kod djece potiče razvoj emocija i njihovih sposobnosti. Dijete u igri preuzima dvije uloge, samog sebe i one druge osobe pored sebe i tako naizmjenično (Ivon 2010).

Zanimljivo je koliko igra kod djece nije samo igra, kao što izgleda, već poticanje njihovog razvoja u svakom pogledu. Djeca u igri mogu napraviti od bilo kojeg predmeta ono što žele i što su zamislili pa tako drveni štap može postati konj ili metla, duga osoba i slično, te upravo ta sposobnost omogućava djetetu to da se prestaje oslanjati na stvaran svijet (Ivon 2010).

Ivon (2010 prema M. Duran 2001) napominje kako se simbolička igra može proučavati na više razina. Prva je razina kada dijete svjesno i namjerno u igri nešto radi. Svaka radnja je namjerna i njome pokušava predočiti određenu situaciju. Jedan od primjera je kada dijete želi predočiti kretanje i glasanje pijetla pa pokretima svojeg tijela oponaša kretanje pijetla, a glasom oponaša glasanje pijetla i određen dijalog s njim (Ivon 2010). Druga je razina ritualno ponašanje i simbolizam. Znakovi u ritualu označuju i nadomještaju predmete; puno simbola koji postoje u tradicionalnoj igri djetetu predstavljaju mrtvi simbol jer je njima to preneseno od ranijih generacija djece, a moguće da su i preneseni iz svijeta odraslih pa ih dijete ni ne razumije (Ivon 2010). Na trećoj razini ukazuje se na to da simbolička igra nerijetko ukazuje na neke dublje probleme i slojeve djeteta koje ono pokazuje upravo u igri. Tako će dijete u igri nekoliko puta ponoviti situaciju koja je njima bila neugodna kako bi nadvladali njome i smanjili osjećaj anksioznosti (Ivon 2010).

Z. Bastašić (2014) navodi kako djeca igrom komuniciraju na način da nam govore što nije u redu. Kod razvijanja simboličke igre jako je važan osjećaj potpore djetetu najbližih osoba i osjećaja ljubavi istih tih osoba. Simbolička igra kod djece od iznimne je važnosti jer dijete najbolje komunicira simboličkom igrom. Igra kod djece predstavlja upoznavanje sebe i svojih interesa.

Lutku, koja je neživa, simbolom čini upravo ta komunikacija pokretima, glasom, kostimom ili maskom. Prema Ivon (2010) u simboličkoj igri ili u predstavama lutka poprima osobine lutkara i postaje novo biće, a igra lutkom počinje fizičkim pokretima lutke i tako nastaje određen jezik znakova koji je namijenjen gledateljima. Lutkar se i glasom može poistovjetiti s lutkom, iako je odvojen od nje. Djeca razumiju da se tom lutkom netko igra odnosno upravlja i da je sve to *kao da*. U početku simboličke igre dijete lutku poistovjećuje sa sobom ili nekom osobom koju ta lutka predstavlja te stoga za dijete ta lutka mora sličiti osobi koju predstavlja u igri, a predmeti kojima se služi moraju odgovarati onima u situaciji koju dijete rekreira. Tek kasnije kada dijete malo poraste i u određenoj mjeri ovlada emocijama i bude dovoljno psihički zrelo, sličnost će se smanjivati i igračke će imati drugačiju funkciju u igri (Ivon 2010).

Kako se dijete igra lutkom, ovisi i o dobi i naravno psiho-socijalnom razvoju svakog djeteta. Dijete koje je psihički zrelo prvo zamisli situaciju koju želi u igri rekreirati i tek onda traži lutke i sve potrebne rekvizite za igru, dok je prije lutka određivale sve, odnosno dijete je igru kreiralo prema lutki. Konkretnije, ranije je lutka princeze i predstavljala princezu, dok sada može predstavljati majku, sestru, prijateljicu i slično, navodi Ivon (2010.) Dijete počinje koristiti kuhaču, ruku ili štap i to predstavlja osobu ili lutku. Prema Ivon (2010) djeca od dvije do četiri godine najčešće u igri oponašaju aktivnosti roditelja koje gledaju svaki dan, kao kuhanje, spremanje i slično. Od četvrte godine dječja igra postaje maštovitija i zahtjevnija jer je dijete starije i ima bolje motoričke sposobnosti, bolje razmišlja, ima bogatiju maštu i govorne sposobnosti što mu omogućuje lakšu komunikaciju i sporazumijevanje s drugima (Ivon 2010). Ova dob djetetu omogućava da igru poveže s logičnim rasporedom događanja, kao recimo majka dijete prvo okupa, pa ga nahrani i tek onda stavlja na spavanje, upravo će ovim rasporedom dijete u igri oponašati radnje s lutkom. Lutka pomaže djeci da bolje izraze svoje emocije jer ih dijete prikazuje tako da mijenja boju glasa i geste lutke. Također kroz igru s lutkom možemo vidjeti djetetova razmišljanja, interese i probleme ako ih ima (Ivon 2010).

Prema Ivon (2010) dijete uz pomoć lutke također može prevladati određene strahove tako što će u igri proigrati stresne situacije i naučiti se nositi s njima (primjerice, odlazak kod liječnika, zubara i sl.). U igri u kojoj oponašaju liječnika oni su liječnik, a lutka je većinom dijete, odnosno oni u stvarnoj situaciji. Dijete glumi da kao doktor tješi dijete, odnosno lutku i na taj način polako prevladava strah od recimo cijepljenja i drugih sličnih situacija (Ivon 2010).

Još jedan problem koji lutka može riješiti kod djece je samopouzdanje. Dijete koje je sramežljivo i ne voli pričati u većim grupama djece ili ljudi općenito, pomoću lutke i komunikacije s njom može prevladati taj sram ili strah i postati otvoreniji, a u tome će mu pomoći roditelji ili njemu bliski ljudi koju su čuli kada je dijete razgovarao sa lutkom i zapravo njoj otkrilo potencijalni problem. Upravo iz ovog razloga Ivon (2010) navodi kako odrasli djeci predlažu simbolički način komuniciranja, najčešće je to preko nekog predmeta, lutke ili igračke. Dužnost je odgojitelja omogućiti djetetu prelazak iz egocentrične faze u društvenu na što lakši i bezbolniji način i zato je lutka odgojitelju jako bitan pomagač, a i samom djetetu (Ivon 2010).

Također, Ivon (2010) navodi da je odgojitelju lutka možda i najvažnija prednost u odgoju i obrazovanju djece. Dijete lutku smatra prijateljem kojem se može povjeriti bez straha da će mu se rugati ili ga osuđivati. Na taj je način lutka posrednik između djeteta i odgojitelja, što je odgojitelju od velike pomoći i iznimno važno. Lutka djetetu pomaže u puno stvari, a samo neke od njih su: stvaranje pozitivne slike o sebi, izražavanje osjećaja, razvoj djetetovih društvenih vještina, svladavanje teških situacije (prije nego što su se one pojavile) i razlikovanje snova od stvarnosti (Ivon 2010). Prema Ivon (2005.) lutka utječe na poticanje ranih razvojnih zadataka, a to su: emocionalni razvoj, socijalni razvoj, govorni i spoznajni razvoj i razvoj kreativnosti.

Lutka kao poticaj emocionalnom razvoju djeteta pomaže djetetu tako da lutku vidi kao svojeg prijatelja i izrazi emocije koje drži u sebi tijekom igre s lutkom (Ivon 2005). Lutke djetetu pomažu u rasterećenju i iskazivanju traumi ili drugih situacija koje ih tište. Dijete će prije uvažiti mišljenje lutke, nego roditelja i odgojitelja (Majaron 2004 prema Ivon 2005).

Lutka kao poticaj socijalnog razvoja djeteta prema ima važnu ulogu i za odgojitelja koji ima kao jednu od najvažnijih zadataka uvesti dijete u grupnu okolinu drugačiju od roditeljske (Ivon 2005). Lutka kao i kod poticanja razvoja emocija kod djece isto tako pomaže kao *prijatelj* u socijaliziranju i rješavanju problema nastalih između djece u grupi. U ovoj situaciji lutka će biti u ulozi odgojitelja koji pokušava riješiti situaciju, ali djeca će se prije povjeriti lutki nego odgojitelju.

Lutka potiče govorni i spoznajni razvoj djeteta tako da dijete uči verbalno i neverbalno komunicirati uz pomoć lutke, a učenjem novih priča proširuje svoj vokabular (Ivon 2005). Također, Ivon (2005) smatra da se govorno stvaralaštvo može potaknuti i postavljanjem pitanja djeci na osnovi pročitane priče ili gledane lutkarske predstave.

Lutka potiče razvoj kreativnosti kod djece već od najranije dobi. Isto tako prema Ivon (2005) dijete radi na kreativnosti svakim doticajem s lutkom jer mora uz pomoć mašte zamisliti da je lutka živa i stvarna, a kasnije ju poistovjetiti s likovima koji su prisutni u predstavama. Također, ako djeca izrađuju lutke ona i na taj način razvijaju kreativnost.

Lutka je djetetov živi prijatelj bez kojeg bi njegov život bio beznadan i prazan. Iako dijete poznaje pravi karakter lutke, odnosno zna da je riječ o neživom objektu kojim manipulira čovjek, ono intenzivno doživljava sve situacije kroz koje prolazi lutka, potiskujući činjenicu da je lutka stvar u njegovoj svijesti navodi M. Šimunov (2008). Dijete raznim predmetima daje ljudske osobine te se na taj način povezuje sa tom stvari ili predmetom još više. Šimunov (2008) također navodi kako lutka nije samo partner za dječju igru. Uz njegovu pomoć dijete analizira pojave koje ga okružuju, što mu omogućuje da ih bolje razumije, bolje razumije sebe i svoj odnos prema svijetu oko sebe. Lutka je metafora dječje igre koja se na čudesan način povezuje s djetinjstvom i snovima.

3.2. Odgojitelj i lutka

„Jedna od glavnih uloga jest biti što više „arhitekt“ dječje okoline, a što manje voditelj i administrator djetetovih aktivnosti.“

(Nenadić-Bilan prema Ivon 2010)

Tradicionalna uloga odgojitelja se promijenila, odgojitelj više nije jedini izvor znanja. Nema više rada u kojem će odgojitelj okupiti djecu i *obrađivati* određen sadržaj. Uloga modernog odgojitelja je da okolinu djece prilagodi i organizira na najbolji mogući način kako bi djeca mogla samostalno istraživati i otkrivati svoje interese (Ivon 2010). Također, autorica napominje kako interes odgojitelja je da dijete samo želi učiti o novim stvarima i da na taj način brže i efikasnije nauči to što ga zanima, a ne da djeca slušaju određene informacije namijenjene za taj dan i ništa ne zapamte (Ivon 2010). Odgojitelj jednostavno mora stvoriti suptilno odabranu i poticajnu okolinu za dijete kako bi poticali njihov razvoj, razmišljanja i komunikaciju s drugom djecom, ali i odraslima (Ivon 2010).

Odgojiteljeva uloga u simboličkoj igri mijenja se sa odrastanjem djeteta. Na početku odgojitelj sudjeluje u igri s djecom, a zatim je uzor za samostalnu igru i na kraju je promatrač igre. Poticajnom okolinom smatra se atmosfera u kojoj se dijete ne boji pitati za pomoć ili reći

da nešto ne razumije, već slobodno i bez straha traži pomoć odgojitelja, a isto tako poticajnom okolinom u materijalnom smislu, smatra se bogat sadržaj u centrima, lijepo i jasno raspoređeni i uređeni centri u kojima djeca mogu nesmetano i sigurno održavati interakciju i sl. Djetetu treba pomoć u bogaćenju ideja za igru kako bi naučili sami smisliti razne igre i teme za igru, u tome će im pomoći odgojitelj koji je u početku sudionik u igrama. Nakon određenog vremena provedenog sa djecom u igri, odgojitelj bi trebao djecu ostaviti da se sama igraju i razvijaju tok igre sami, bez pomoći odgojitelja koji bi u tom slučaju kočio kreativnost djece (Ivon 2010).

Autorica napominje kako se odgojitelji najčešće kod dječje slobodne igre boje nepredvidljivosti koju ona nosi i u tim slučajevima reagiraju i preuzimaju kontrolu (Ivon 2010). Uvriježena je ideja, kako sam ranije navela, da je zadaća odgojitelja učenja djeteta načinu igranja kako bi dijete kasnije samostalno osmislilo svoju igru. Važno je da kao odgojitelji pustimo djecu da ispituju igru samostalno i na taj način stječu važna socijalna iskustva. Griffin (1982 prema Ivon 2010) napominje da je najvažnija uloga odgojitelja da se ne upleće u igru djeteta, ne nudi nova sredstva za pomoć, ni nove poticaje. Jedino što bi odgojitelj trebao napraviti je ukloniti prepreke koje bi mogle narušavati tijek igre (Ivon 2010). Jedna od prepreka može biti i sukob.

U slobodnoj igri djece odgojitelj intervenira u slučaju sukoba kako bi ga smirio i prekinuo, a u tome mu može pomoći upotreba lutke pomoću koje će riješiti nastali problem. Djeca će lakše i brže poslušati upozorenje i verbalizaciju problema s lutkom nego riječ i objašnjenje samog odgojitelja. Poruke koje odgojitelj šalje djeci preko lutke prekinut će sukobe koji narušavaju pozitivne odnose među djecom te potiču i motiviraju promjenu ponašanja u igri kod djece. Ivon (2010) smatra da će pravila ponašanja i reguliranja ponašanja djeca puno bolje prihvatiti ako im se objasne i kažu neizravno, preko lutke. Upotrebom lutke odgojitelj će lakše komunicirati s djecom te stvoriti bolju atmosferu suradnje, spontanosti i razumijevanja među djecom. Na ovaj način lakše ćemo se približiti djeci, poslati im poruke koje želimo i steći njihovo povjerenje. Još jedna od mogućih uloga odgojitelja u igri prema Ivon (2010) je *vratar*. U ovoj ulozi odgojitelj podupire naknadan ulazak djece u igru koja je već počela. Kao nekoga tko nadgleda možemo postaviti lutku, tako će djeca koja su tek došla u igru imati osjećaj da ih netko gleda i prati što rade, te neće narušavati već uspostavljene interakcije u igri. Ova uloga jako je važna jer se djeca u takvoj situaciji često posvađaju. Djeca su dosta okrutna kada je u pitanju uključivanje u igru. Često se djeca uspiju uključiti u igru tek iz trećeg pokušaja, tvrdi Ivon (2010). No, ovdje se ne iscrpljuju sve odgojiteljeve mogućnosti.

Prema Ivon (2010) u dječjoj igri odgojitelj može zauzeti ulogu usporednog igrača. Usporedni igrač ne igra se sa djecom u njihovoj igri, već organizira svoju vlastitu igru neposredno pored njih sa sličnim predmetima i sredstvima. Odgojitelj u početku oponaša igru djece, a zatim postupno mijenja određene dijelove igre. Ivon (2010) navodi da djeca gledajući odgojitelja ispravljaju svoje greške u igri ako recimo krivo držanje lutke i slično, a i kako je animirati i posuđivati joj glas. Promatrač je sljedeća uloga u kojoj odgojitelj može ući tijekom dječje igre. Odgojitelj u ovoj ulozi dobi uvid u razmišljanja djece i što se događa u njihovim životima.

Ivon (2010) također navodi da odgojitelj ako želi može sugerirati djeci što bi mogli napraviti sljedeće i vidjeti hoće li djeca to prihvatiti i ako prihvate kako će to realizirati. Promatranje igre očima lutke pomaže odgojitelju da vidi i otkrije različite sposobnosti djece za koje možda nije ni znao te na temelju toga planira buduće odgojne akcije. Ako odgojitelj primijeti da je potrebno da se uključi u igru, najbolji je način da preuzme jednu od uloga lutkom. Na taj način djeca neće imati osjećaj ulaska odrasle osobe u igru (Ivon 2010).

Intervencija odgojitelja mora biti u potpunosti neizravna, a to se može postići upravo na ranije naveden način, tako da odgojitelj uzme lutku i uključi se u igru. Ovaj način intervencije djeci može ponuditi i dodatne ideje. Lutka će ovom prilikom odgojitelja pomaknuti u drugi plan, dok ne smisli što dalje i zaštititi ga od nepromišljenih odluka. Naravno za sve ovo najvažnije je odgojiteljevo mišljenje o lutki kao suodgojitelju. Ako odgojitelj prihvaća lutku kao suodgojitelja, lutka mu može biti od velike pomoći u ovakvim i ovome sličnim situacijama (Ivon 2010).

Kada odgojitelj odabere lutku kao sredstvo za komuniciranje s djecom, kod djece budi empatiju, a istovremeno vježba svoje sposobnosti uživanja. Lutka odgojitelja tjera na to da postane jedan od njih u grupi i odmakne se od svojeg već ranije stečenog mišljenja o djeci, navodi Ivon (2010). Pomoću lutke odgojitelj lakše uspostavlja i verbalnu i neverbalnu komunikaciju te uviđa da se određena potreba kod različite djece može očitovati na različite načine. Korištenje lutke u situacijama u kojima bi inače odgojitelj reagirao bez razmišljanja može pomoći da sagleda situaciju sa drugoga gledišta i razmisli o svojoj reakciji (Ivon 2010).

Uz roditelje najvažniji modeli ponašanja kod djece su upravo njihovi odgojitelji i kasnije učitelji. Iz tog razloga u igri djeca uvijek oponašaju roditelje, odgojitelje ili učitelje. Oponašat će navedene osobe u najsitnije detalje i sve što te osobe posjeduju će biti posebno i jako im drago. Upravo iz ovog razloga odgojitelj mora u svakom trenutku biti svjestan kako se ponaša

i na koji način se obraća djeci jer sve što djeca vide kod odgojitelja oponašat će na isti način. Djeca ne uče samo na temelju toga što im je rečeno, već i na temelju ponašanja njihovog odgojitelja ili učitelja (Ivon 2010).

Bandura (1978, 1986 prema Ivon 2010) tvrdi da tijekom socijalnih interakcija pojedinac uči modificirati svoje ponašanje zbog utjecaja ponašanja drugih ljudi. Opservacijsko učenje odvija se u dva oblika: modeliranje i vikarijsko učenje. Modeliranje je promjena ponašanja koja je rezultat promatranja ponašanja drugih ljudi. Upravo iz ovog razloga se od roditelja i odgojitelja zahtjeva da svojim ponašanjem budu uzor djeci navodi Bandura (1978, 1986 prema Ivon 2010). Na način na koji dijete uči poželjne obrasce ponašanja isto tako uči i one loše kao agresivnost, varanje i neiskrenost. Prema Ivon (2010) za djecu predškolske dobi specifične su dvije vrste modeliranja, a to su direktno i simboličko modeliranje, s tim da je direktno modeliranje čisto oponašanje roditelja ili odgojitelja. Ako pomoću lutke dijete oponaša ponašanje navedenih osoba, lutka će se ponašati identično kao roditelji ili odgojitelj. Simboličko modeliranje je oponašanje ponašanja iz filmova, crtića ili bajki, a kazališne predstave, pričanje priča i gledanje animiranih filmova također može djetetu biti inspiracija za igru lutkom u kojoj će oponašati kretanje i ponašanje likova koje je vidio u svemu navedenom (Ivon 2010).

3.3. Načini upotrebe lutke u dječjem vrtiću

Broggini (1995) prema Ivon (2010) navodi kao uobičajene načine upotrebe lutke lutka/skupina, lutka/sadržaj, lutka/područje, lutka/odgojni projekt i lutkarske igre sa scenskom lutkom. Lutka/skupina pomaže odgojitelju da lakše uspostavi komunikaciju sa djecom, te na taj način potiče prijateljstvo i suradnju među djecom, a i samim time smanjuje sukobe među djecom. Kako sam već spomenula, lutka u rukama odgojitelja pomaže djeci da bolje i lakše prihvate pravila ponašanja i stvore ugodnu klimu i grupi. Ivon (2010) navodi kako se djeca tijekom svakodnevnoga susreta s lutkom u obavljanju svakodnevnih aktivnosti, vežu za lutku i tada uz pomoć lutke možemo postići ćemo sve što želimo. Upotrebom lutke načinima lutka/sadržaj i lutka/područje, odgojitelj potiče djecu da uče, odnosno potiče ih na stjecanje iskustva unutar nekog područja ili sadržaja. Lutka će djecu na ovaj način naučiti da pozornije promatraju i interpretiraju svijet oko sebe. Ivon (2010) također navodi kako korištenje lutke za odgojni projekt potiče djecu da se zainteresiraju za tematiku određenog projekta. U sklopu projekta nalazi se uvijek više različitih aktivnosti, a u lakšem prelasku iz jedne aktivnosti u

drugu upravo će im pomoći lutka koja će pripovijedanjem djeci skrenuti pažnju s jedne aktivnosti na drugu. Lutka na ovaj način postaje važan prijatelj djece u projektu jer ih vodi projektom na zanimljiv i poticajan način. Djeca gotovo uvijek u igri oponašaju ono što su vidjeli i čuli negdje. Ako dijete tijekom igre igra strašnog vuka iz predstave koju je gledalo, djetetu treba približiti tu situaciju koja se može dogoditi u svakodnevnici, a da je prenesena iz priče ili bajke (Ivon 2010).

Ako u kazališnoj predstavi koja je pripremljena za mlađi auditorij, uspijemo dobiti to da situacije na sceni barem malo približimo stvarnom svijetu djece i predočimo im određene situacije koje su oni proživjeli, djeca će biti zadovoljna. Prema Ivon (2010) djetetovo maštanje počinje zapravo tek nakon završetka predstave koju su gledali gdje im ta predstava daje gotove likove uzore i materijale za maštanje.

3.4. Kako lutka može postati suodgojitelj

Igre s lutkama u vrtiću najčešće su slobodne i stvaraju ih djeca u svojim slobodnim aktivnostima i igri u vrtiću navodi Pokrivka (1978). Iako češće djeca ulaze u igru s lutkama sama u sklopu imitacije ili nečeg drugog, također postoje trenutci kada je igra ili upravljanje lutkama planski osmišljena i realizirana kao dio projekta ili obrazovnog procesa. Pokrivka (1978) navodi da igra s lutkama može kada se dijete samo opredjeljuje za igru s lutkom (samoinicijativna igra) ili potaknuto od strane odgojitelja (vođena igra). Igra može biti organizirana u manjim ili većim skupinama. Igre djece s lutkama najbolje je organizirati jednom tjedno Pokrivka (1978) napominje kako je uloga odgojitelja u stvaralaštvu ponajprije stvoriti uvjete za dječju igru. Najbolji način za oplemenjivanje ove vrste igre je podržavanje i poticanje spontanosti, izvornosti, radoznalosti, fleksibilnosti i raznih drugih dječjih vrlina i sposobnosti. Jedan od važnih odgojiteljevih zadataka u radu s djecom je dobro osmišljen pedagoški rad koji pruža djeci vrijedne doživljaje. Na ovaj način može doći do toga da dijete nakon određenog posjeta, izleta i slično svoje doživljaje i zapažanja pretoči u igru sa scenskim lutkama. Postoji više različitih načina motiviranja djece za igru, a Pokrivka (1978) navodi sljedeće: razgovor s djecom, glazba, knjige i, kao najzanimljiviji, igra odgojitelja s lutkom. Poticaj za stvaralačke igre mogu biti likovne aktivnosti djeteta, doživljaj umjetničkih djela i sl. Odgojitelj može privući djecu tako što će izvoditi kratke igre poput lutkarskih improvizacija, kratkih igrokaza, dramatizacija pjesmica i sl. (Pokrivka 1978).

U starijoj dobnoj skupini djeca već sama po sebi izbacuju odgojitelja iz igre, dok mlađe dobne skupine još uvijek trebaju osobu koja će im pokazati kako potaknuti stvaralaštvo kod njih. Pokrivka (1978) tvrdi da ono što odgojitelj ne smije niti u jednoj skupini formirati igru, odnosno diktirati tempo, temu i sadržaj dječje igre. Njegov je posao u ovom slučaju poticanje, sugeriranje, ispravljanje, promatranje i sl. Jako štetno može biti odgojiteljevo prekidanje igre nepotrebnim pitanjima jer na taj način prekida tijekom razmišljanja djeteta i njegovo stvaralaštvo. Dijete u igri mora osjetiti slobodu stvaranja, a ne da odgojitelj nameće svoje ideje i ono što je on zamislio prije nego što je igra započela.

U svaku aktivnost koju odgojitelj isplanira potrebno je uključiti djecu pa tako i u stvaranje lutaka. Pri stvaranju lutaka nije dovoljno da mi kao odgojitelji imamo sliku u glavi kako bi lutka trebala izgledati, već da djecu navedemo na to da nam oni daju ideje kako bi lutka mogla izgledati i da spojimo sve ideje i iz toga napravimo zajedničku lutku. Ponekad je potrebno samo započeti određenu temu i zainteresirati djecu, a sve ostalo će oni sami odraditi. Savršen primjer daje Pokrivka (1978) u knjizi *Dijete i scenska lutka* u kojoj navodi kako je odgojiteljica pročitala priču djeci nakon čega su se djeca zainteresirala za likove iz priče i samu priču toliko da su samoinicijativno počeli izrađivati lutke. Ovo je savršen primjer poticanja stvaralaštva kod djece - prvo su sami izradili lutke, a zatim svoje lutke uključili u svoju predstavu koju su sami osmislili na temelju ranije ispričane priče. Nakon svega navedenog možemo zaključiti da je uloga odgojitelja da djecu vodi metodički ispravno i promišljeno od jednostavnijih pa sve do složenijih stvaralačkih aktivnosti. Za uspješnu stvaralačku igru potrebno je da odgojitelj prvo osigura doživljaj umjetničkog djela i upozna djecu sa djelom, zatim da ga djeca usvoje, a nakon toga da se dogovore o načinu izvođenja igre, smatra (Pokrivka 1978).

Svaka aktivnost obogaćuje dijete u njegovom rastu i razvoju (Perić Kraljik 2009). Preporuka za odgojitelje je da se ne potiče samo djecu darovitu za dramsku igru, već svu djecu u grupi. U dramskoj igri za djecu je najvažnija sama igra, a ne njezin rezultat. Kao što sva djeca u vrtiću ne pjevaju i ne slikaju *lijepo*, tako ni sva djeca nemaju smisao za dramski izražaj, ali uskratiti djeci bilo što od navedenog je pogrešno. Kao što se od odgojitelja očekuje da zna isplanirati aktivnosti za likovnu igru, glazbenu, tjelesnu i druge isto tako se očekuje da ima sposobnost isplanirati dramsku igru koja je djeci također potrebna.

Svako dijete zaslužuje da odrasta uz dramsku igru bilo u vrtiću u većem gradu ili manjem mjestu. Od odgojitelja se očekuje da djeci ponudi i pruži mogućnost izražavanja putem dramske igre kako bi obogatili njihove mogućnosti i znanja za budućnost i za slobodnu igru.

4. ISTRAŽIVANJE

4.1. Cilj istraživanja i hipoteza

Cilj je istraživanja bio dobiti uvid o mišljenju odgojitelja o primjeni lutke u odgojno-obrazovnome radu u vrtiću te važnosti lutke kao suodgojitelja. Istraživanje je provedeno putem anonimnog upitnika.

Na samom početku ankete cilj je bio dobiti uvid u to koliko zapravo u praksi odgojitelji stvarno koriste lutku kao dio svakodnevnog rada sa djecom i rezultati ankete su dokazali da je postotak korištenja lutke puno veći od očekivanoga. Također, jedno od pitanja koje se postavljalo prije provedene ankete je, smatraju li odgojitelji stvarno lutku kao važan dio odgoja djece i suodgojitelja, a odgovori koje smo dobili također su vrlo pozitivni i iznenađujući.

Definirane su sljedeće hipoteze:

H1: Odgojitelji ne koriste često lutku u svome odgojno-obrazovnom radu.

H2: Odgojitelji koji koriste lutke u svome radu, koriste se jednostavnijim vrstama lutaka (primjerice prstne lutke).

H3: Odgojitelji se koriste lutkama kako bi osnažili kompetencije svojih ispitanika.

4.2. Instrument istraživanja

Za potrebe istraživanja korišten je anketni upitnik. Upitnik se sastoji od petnaest pitanja koja se odnose na rad odgojitelja sa lutkama u vrtićima diljem Hrvatske, njihovo mišljenje o lutki kao suodgojitelju te napretku koje dijete ostvaruje ili ne uz lutku kao dio djetetove svakidašnjice u vrtiću. U upitniku se nalazilo petnaest pitanja na koja su bili mogući različiti odgovori. Ispitanici su mogli odgovarati na pitanja sa da ili ne, rang listom od 1-5, slobodnim odgovorima i biranjem ponuđenih odgovora. Istraživanje sam provela u srpnju u razdoblju od nekoliko dana. Istraživanje je transverzalno s obzirom da je provedeno jednokratno. Podatci dobiveni upitnikom obrađeni su kvalitativnim i kvantitativnim metodama kako bih dobila što jasniji uvid u istraživanu pojavu. U upitniku su se nalazila i pitanja otvorenoga tipa te su takvi

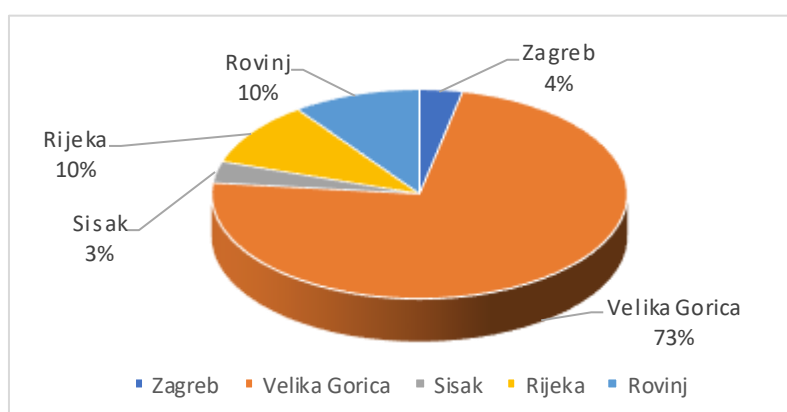
odgovori analizirani, svrstani u značenjske grozdove i kodirani. Rezultati kvalitativne obrade prikazani su u tablicama.

4.3. Uzorak

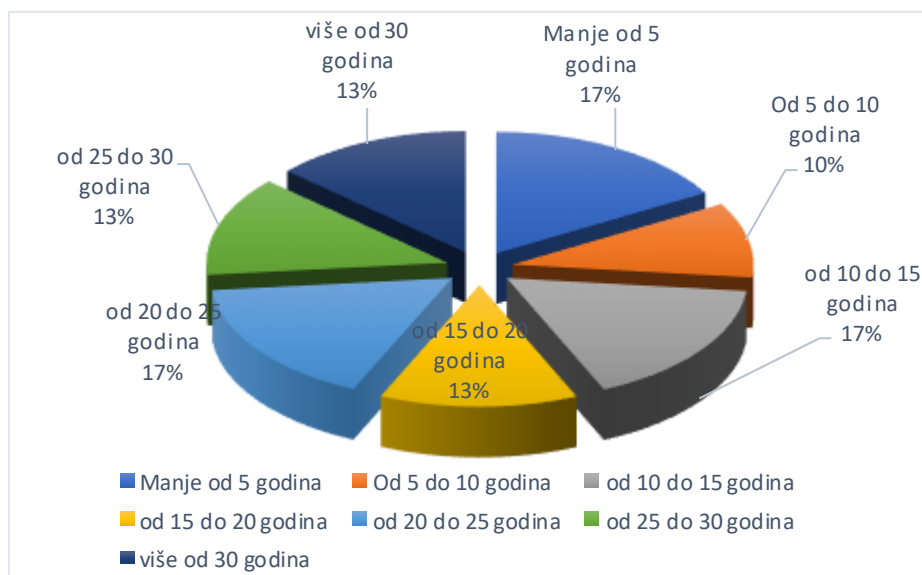
Istraživanje je provedeno u više različitih županija diljem Hrvatske u razdoblju od 10 dana sredinom srpnja. Anketa je provedena *online* putem tako što je objavljena u grupama odgojitelja i poslana odgojiteljima u okolici. 30 ispitanika koji su ispunili anketu su 100 % ženskog spola, gradovi u kojima ispitanice rade su Zagreb, Velika Gorica, Sisak, Rijeka i Rovinj, a ispitanice na kojima je rađeno istraživanje imaju od 5 do 30 godina radnog staža.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Podatci istraživanja prikazuju da je 100 % ispitanika od njih ukupno 30, koji su se odazvali ispunjavanju ankete ženskog spola. Na upit točnog vrtića odnosno grada u kojem se nalazi vrtić u kojem ispitanik radi bilo je više različitih odgovora s obzirom na to da je anketa provedena *online*, dakle širom Hrvatske (Grafikon 1). Odgovori i postotci su bili sljedeći:

Grafikon 1. Odgovori ispitanika na pitanje mjestu rada

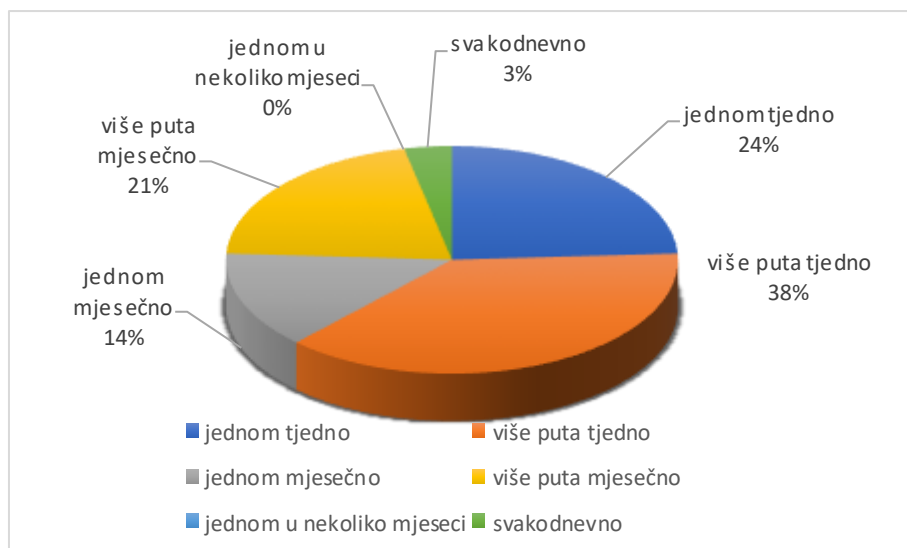

Grafikon 2. Odgovori ispitanika na pitanje o godinama radnog staža

Na pitanje o godinama radnog staža, ispitanicima smo ponudili sedam odgovora. Rezultati su sljedeći: manje od 5 godina radnog staža ima 16,7 % ispitanika, 5-10 godina je 10 %, 10-15 je

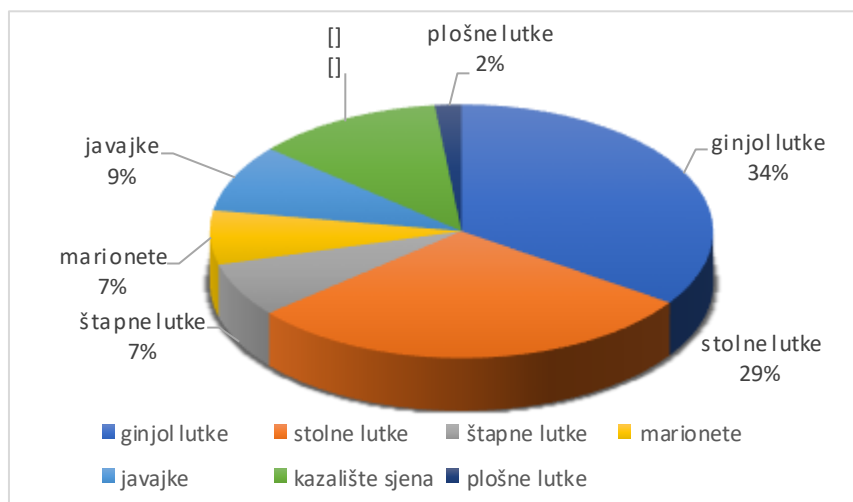
16,7 %, 15-20 godina radnog staža ima 13,3 % isto kao i 25-30 godina. 20-25 godina radnog staža ima 16.7 % ispitanika, a više od 30 godina 13,3 %.

Na pitanje koriste li se ispitanici u svom radu s lutkama, čak 96,7 % ispitanika odgovorilo je da se koristi, a svega 3,4 % da ne koristi lutku u svojem radu te je tim odgovorom anketa za njih završila.

Grafikon 3. Koliko često koristite lutku u svom radu s djecom?

Prema prikazanim podacima možemo vidjeti da 37,9 % ispitanika lutku koristi čak više puta tjedno, 24,1 % ispitanika jednom tjedno, 20,7 % više puta mjesečno, 13,8% jednom mjesečno, a 3,4 % svakodnevno. To znači da od 29 odgovora 11 koristi lutku više puta tjedno, 7 jednom tjedno i 6 više puta mjesečno, 4 jednom mjesečno, a 1 svakodnevno.

Grafikon 4. *Kojim se lutkama najčešće koristite?*

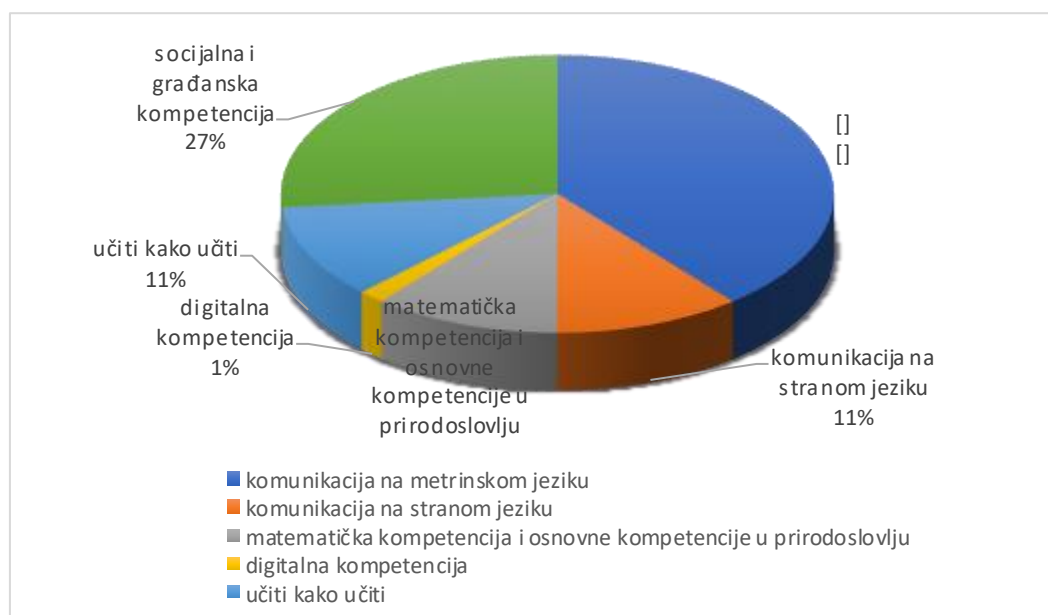
Najviše ispitanika odgovorilo je da koristi ginjol lutke (69 %), čak 20 ispitanika od 29, sljedeći najčešći odgovor su stolne lutke (58,6 %) što je 17 od 29 ispitanika. Kada se zbroje odgovori 13,8 % koristi štapne lutke odnosno 4 osobe od 29, a isti postotak dijele i marionete. Javajke koristi 5 ispitanika odnosno 17,2 %, a 7 ispitanika od 29 odnosno 24,1 % koristi kazalište sjena i 3,4 % koristi plošne lutke.

Tablica 1. Zapažanja odgojitelja prilikom promatranja slobodne igre djece s lutkom.

Kategorije zapažanja	Broj unosa
Jezične kompetencije (8 unosa)	<ul style="list-style-type: none">• Sloboda izražavanja – 4 unosa• Vokabular – 2 unosa• Komunikacija – 2 unosa
Socijalne vještine (8 unosa)	<ul style="list-style-type: none">• Empatičnost – 3 unosa• Strpljivost – 2 unosa• Opuštenost – 1 unosa• Suradnja – 2 unosa
Mašta i kreativnost (7 unosa)	<ul style="list-style-type: none">• Mašta – 4 unosa• Kreativnost – 3 unosa
Imitacija i simbolička igra (5 unosa)	<ul style="list-style-type: none">• Imitacija – 3 unosa• Simbolička igra – 2 unosa
Izražavanje emocija (5 unosa)	<ul style="list-style-type: none">• Problemi – 3 unosa• Strahovi – 2 unosa

Neki od zanimljivijih odgovora na ovo pitanje su:

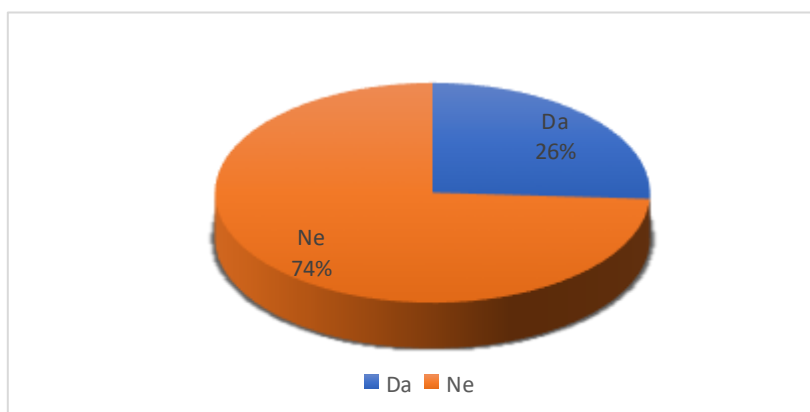
1. Njihovo izražavanje, situacije iz svakodnevnog života koje su im upečatljive i važne.
2. Djeca se slobodno izražavaju, primjećujem da djeca imaju siromašan vokabular.
3. Razvoj govora, oponašanje drugih osoba, stvari ili pojava, komunikacija sa ostalom djecom iz skupine, razvoj koordinacije oka i ruke, razvoj pozitivne slike o sebi...
4. Primjećujemo imitativnu igru. Oponaša mamu u brizi i njezi djeteta.
5. Djeca često imitiraju odgojitelja u ophođenju s lutkom te ponavljaju gotovo iste fraze. Često u igru s lutkom ubacuju varijacije iz vlastitog života u vrtiću i izvan njega (npr. Dijete u igri opominje lutku i objašnjava joj pravila ponašanja i sl.).
6. Opuštenost, smijeh, uživljanje u ulogu, dobra suradnja, strpljivost...
7. Djeca prorađuju svoja neposredna iskustva; pr... česte igre nakon potresa u kojima su lutke poklopljene komadima namještaja i sl.
8. Empatiju, dječja prrada situacija koje su negativno utjecale na njih, odnosi odraslih,/prijatelja na njih.

Grafikon 5. Koje sve temeljene kompetencije potičete i osnažujete uporabom lutke u svojoj skupini?

Pitanje za odgojitelje koje kompetencije oni misle da lutka potiče i osnažuje kod djece, imalo je ponuđenih osam mogućih odgovora: komunikacija na materinskome jeziku, komunikacija na stranome jeziku, matematičke kompetencije i osnovne kompetencije u prirodoslovlju, digitalne kompetencije, učiti kako učiti, socijalne i građanske kompetencije, inicijativnost i poduzetnost i kulturnu svijest i izražavanje. Najčešći odgovori su da lutkom u svojoj grupi potiču komunikaciju na materinskom jeziku i osnažuju kulturnu svijest i izražavanje, 25 od 29

ispitanika je za odgovor odabralo jedno od dva najčešća odgovora, odnosno 86,2 %. sljedeći najodabraniji odgovor bio je razvoj socijalne i građanske kompetencije što je odabralo 17 ispitanika, a što bi u postotku bilo 58,6 %. 7 ispitanika je smatralo da lutkom osnažuje matematičke kompetencije i osnovne kompetencije u prirodoslovlju i također 7 odgojitelja lutkom razvija inicijativnost i poduzetnost, dakle 24,1 % po svakom odgovoru. Kompetenciju učiti kako učiti odabralo je također 7 ispitanika u postotku od 24,1 %. Ispitanici su za odgovore mogli označiti više kompetencija koje smatraju najprikladnijim pa su stoga u postotku od 21,4 % smatrali da lutka potiče i komunikaciju na stranom jeziku, a samo 3,4 % odnosno 1 osoba smatra da se također osnažuje i digitalna kompetencija.

Grafikon 6. Važnost usvajanja stručnih termina.

Na pitanje koliko im je bitno da djeca usvajaju stručne termine tijekom igre 74,1 % odgovorilo je da nije bitno, a svega 25,9 % smatraju da je bitno.

Kao zadnje pitanje ankete stavili smo glavno pitanje odnosno smatraju li da je lutka u njihovom radu suodgojitelj i bi li općenito trebala biti u ulozi suodgojitelja u vrtićima. Odgovori odgojitelja koji su pristupili anketi su:

Tablica 2, mišljenje odgojitelja o lutki i njezinoj pomoći u radu

Aspekti rada u kojima lutka može biti od pomoći (suodgojitelj)	Broj unosa
Rješavanje problema (7 unosa)	<ul style="list-style-type: none"> • Komunikacijom – 3 unosa • Povjeravanje lutki – 2 unosa • Osjećaj bliskosti – 2 unosa
Pomoć u radu (5 unosa)	<ul style="list-style-type: none"> • Suodgojitelj – 3 unosa • Lakši pristup djeci – 3 unosa

Izražavanje emocija (3 unosa)	<ul style="list-style-type: none">• Pružanje utjehe – 2 unosa• Osjećaj sigurnosti -1 unos
---	--

7. RASPRAVA

Cilj ovog rada je uvid u povezanost lutke i svakodnevnog rada u vrtićima. Prema rezultatima ankete vidimo kako su odgovori na pitanje o godinama radnog staža raznovrsni, što je poželjno i dobro jer nam daje dublji uvid praksu različitih generacija, a najbolje je kada se spoje iskustvo i ambicija te želja za napredovanjem i učenjem.

Započevši istraživanje na temu ovog rada mislila sam da puno manje odgojitelja koristi lutku toliko često u radu sa djecom, ali anketa koju sam provela dokazala je suprotno, što me pozitivno iznenadilo. Stoga prva hipoteza nije potvrđena (H1: Odgojitelji ne koriste često lutku u svome odgojno-obrazovnom radu.). Ovi nam rezultati daju pravo zaključiti da odgojitelji doživljavaju lutku kao suodgojitelja i shvaćaju njezinu važnost pri odgoju djece.

Druga hipoteza također nije potvrđena (H2: Odgojitelji koji koriste lutke u svome radu, koriste se jednostavnijim vrstama lutaka (primjerice prstne lutke)). Iznenadila me činjenica da puno odgojitelja koristi lutke koje su kompliciranije za upravljanje kao recimo javajke ili marionete. Upoznavanje djece sa različitim vrstama lutaka djeci donosi dobro u pogledu buđenja kulturne svijesti. S druge strane, ohrabrila sam se i sama jednoga dana isprobavati u svome radu upotrebu različitih vrsta lutaka pa i onih koje teorija smatra neprikladnima.

Treća je hipoteza potvrđena (H3: Odgojitelji se koriste lutkama kako bi osnažili mnoge kompetencije svojih ispitanika.). No, kvalitativnom obradom dobila sam dublji uvid u to koliki utjecaj lutka ima na djecu, razvoj njihovoga govora, emocija, mašte, kreativnosti i raznih drugih područja razvoja. Kao što imamo priliku vidjeti i iz teorijskog i istraživačkoga dijela ovoga rada, lutka kao pomagalo u radu, djeci doprinosi kod bogaćenja vokabulara, izražavanja emocija, razvijanja mašte i kreativnosti, a na kraju i otvaranja u smislu povjerenja te time i rješavanje problema. Isto to možemo vidjeti i po odgovorima odgojiteljica na pitanje koje temeljne kompetencije osnažuje upotreba lutke, na što su odgovori upravo sve od navedenog pa naravno čak i više od toga, stoga možemo još jednom naglasiti da se u ovom području podudaraju teorija i praksa. Korištenje lutke u svakodnevnom radu sa djecom, djeci daje mogućnost bržeg i boljeg napretka pa bi ju stoga trebalo što češće koristiti kao što su to pokazali i rezultati ankete.

8. ZAKLJUČAK

Iz teorijskoga i istraživačkoga dijela ovoga rada jasno je da lutka pomaže u radu odgojitelja i ispunjavanju njihovih svakidašnjih zadataka sa djecom, uči djecu različite nove vještine i uvodi ih u svijet mašte. U odgojno-obrazovnim ustanovama, programi i rad s djecom često može djeci postati isti iz dana u dan, a samim time i dosadan nakon nekog vremena. Upravo iz tog razloga lutka je za odgojitelja savršeno rješenje za uvođenje nečeg novog i zanimljivog za djecu. Djeca se lutki brže otvaraju, povjeravaju i stvaraju pomoću nje imaginarni svijet, te razvijaju kreativnost. Lutka uvelike pomaže i u terapijske svrhe, pomaže djeci da brže i lakše riješe određene probleme pomoću komunikacije ili jednostavno lakšeg shvaćanja pojedinih situacija.

Istraživanje koje je provedeno u svrhu izrade ovog rada je pokazalo da odgojitelji shvaćaju koliko je lutka važna u radu sa djecom, a isto tako i koliko njima olakšava rad i pomaže im u ostvarivanju odgojno-obrazovnih zadaća, često se koriste njom, ali u granicama mogućnosti koje im pruža vrtić u kojem rade.

Smatram da u radu sa djecom lutka čini razliku, dodatno potiče dječju maštu i kreativnost te pomaže u usvajanju novih razvojnih zadaća. Također smatram da će mi upravo istraživanje i pisanje ovog rada uvelike pomoći u mojem daljnjem radu sa djecom, sigurno ću pokušati poticati korištenje lutke kao sudgojitelja i prakticirati je u svome radu.

9. LITERATURA

1. Bastašić, Z. (2014.). *Scenska lutka u psihoterapiji*. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/133469>, 10.06.2022.
2. Hicela, I. (2005.), *Lutka u razvoju djeteta*. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/178143> , 25.07.2022.
3. Hicela, I. (2010.), *Dijete, odgojitelj i lutka*. Zagreb: Golden marketing- tehnička knjiga.
4. Kroflin, L. (2020.), *Duša u stvari*. Osijek: Akademija za umjetnost i kulturu.
5. Pokrivka, V. (1978.), *Dijete i scenska lutka*. Zagreb: Školska knjiga.
6. Perić Kraljik, M. (2009.), *Dramske igre za djecu predškolske dobi*. Osijek: Učiteljski fakultet u Osijeku.
7. Šimunov, M. (2008.), *Lutkarski igrokazi nepresušani su izvor dječjeg stvaralaštva*. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/clanak/52134> , 25.07.2022.
8. Županić Benić, M. (2009.). *O lutkama i lutkarstvu*. Zagreb: Leykam International Zagreb.

10. SADRŽAJ SLIKA, GRAFIKONA I TABLICA

Slika 1, lutka marioneta.....	4
Slika 2, ginjol lutka	4
Slika 3, lutka javajka	6
Slika 4, gigantska lutka zmaj.....	7
Slika 5, kazalište sjena.....	7
Slika 6, crno kazalište.....	8
Grafikon 1, odgovori ispitanika na pitanje mjestu rada.....	21
Grafikon 2, odgovori ispitanika na pitanje o godinama radnog staža	21
Grafikon 3, Koliko često koristite lutku u svom radu sa djecom?.....	22
Grafikon 4, Kojim se lutkama najčešće koristite?	22
Grafikon 5, Koje sve temeljene kompetencije potičete i osnažujete uporabom lutke u svojoj skupini?24	24
Grafikon 6, Važnost usvajanja stručnih termina	25
Tablica 1, zapažanja odgojitelja prilikom promatranja slobodne igre djece s lutkom	23
Tablica 2, mišljenje odgojitelja o lutki i njezinoj pomoći u radu	25

Izjava o samostalnoj izradi rada

IZJAVA

o samostalnoj izradi rada

Izjavljujem da sam ja MARTA JURENIĆ student PREDDIPLOMSKOG SVEUČILIŠNOG STUDIJA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE Učiteljskog fakulteta u Zagrebu s odsjekom u Petrinji samostalno provela istraživanje koje se nalazi u radu kao i njegov teorijski dio.

**„SCENSKA LUTKA KAO SUODGOJITELJ U RADU S DJECOM VRTIČKOG
UZRASTA“**

U Zagrebu 27. lipnja 2022.

Marta Jurenić

